

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства
та природокористування

Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Кафедра публічного управління, адміністрування
та інформаційної діяльності

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
до магістерської роботи за темою:
«Роль органів місцевого самоврядування в організації спротиву»

Виконав: студент спец. 281
ПУА , МСЗ-21
Голуб Роман

Керівник:
д.н.д.у. Тихончук Л.Х.

Рецензент:
Романюк Любов ,
директор департаменту
культури та туризму
РОДА

Рівне – 2022

Имя пользователя:
Роман Сергійович Голуб

ID проверки:
1013353401

Дата проверки:
26.12.2022 20:55:51 EET

Тип проверки:
Doc vs Library

Дата отчета:
26.12.2022 20:57:16 EET

ID пользователя:
8981

Название файла: Golub R ms11z.docx

Количество страниц: 88 Количество слов: 19808 Количество символов: 154586 Размер файла: 1,002.93 KB ID файла: 1013117068

18.3% Совпадения

Наибольшее совпадение: 5.46% с источником из Библиотеки (ID файла: 1011415043)

Поиск совпадений с Интернетом не производился

18.3% Источники из Библиотеки

968

Страница 90

12.3% Цитат

Цитаты

35

Страница 91

Исключение списка библиографических ссылок выключено

0% Исключений

Нет исключенных источников

Модификации

Обнаружены модификации текста. Подробная информация доступна в онлайн-отчете.

Замененные символы

7

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ СПРОТИВУ

1.1. Ретроспектива руху національного спротиву за участю органів місцевого самоврядування .

1.2. Понятійний та нормативно-правовий механізм регулювання національного спротиву.

1.3. Реалізація політики національного спротиву.

Висновки до 1 розділу

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЇ СПРОТИВУ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

2.1. Аналіз створення військових адміністрацій. Дослідження організації спротиву Рівненською військовою адміністрацією

2.2. Аналіз формування ТРО та ролі омс в їх ефективному функціонуванні.

2.3. Аналіз притягнення до відповідальності за порушення законодавства з питань національного спротиву.

Висновки до 2 розділу

РОЗДІЛ 3. РОЛЬ ОМС В ПОСИЛЕННІ НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ

3.1. Міжнародний досвід формування національного руху спротиву за участі державних інститутцій та омс.

3.2. Вдосконалення законодавства по національному спротиву.

3.3. Розробка ефективних форм національного спротиву в діяльності органів місцевого самоврядування .

Висновки до 3 розділу

ВИСНОВКИ

ЛІТЕРАТУРА

ДОДАТКИ

ВСТУП

Актуальність дослідження . Національний спротив - це не примусова мілітаризація мирного населення. Це здійснення оборони і захисту країни в межах свого району, міста, області не тільки під час війни. Національний спротив мають чинити підготовлені та вмотивовані українці. Роль органів місцевого самоврядування в данному процесі є важливою та необхідною. Формування територіальної оборони, підготовка сил опору, національно-патріотичне виховання . Органи місцевого самоврядування безпосередньо впливають на ефективність реалізації складових національного спротиву: від керівництва громадами , організації комунікації з громадянами під час окупації в т.ч. залежить перемога України.

Станом на 2022 рік агресія Російської Федерації проти України переросла в повномасштабне вторгнення. Сили спротиву - Збройні сили України, Територіальна оборона відіграють критично важливу роль в обороні держави. Роль органів місцевого самоврядування в побудові комунікацій з громадянами по організації спротиву, виконання посадовими особами органів місцевого самоврядування якісно покладених на них завдань під час війни – безпосередньо впливає на обороноздатність держави.

Дослідженнями питань національного спротиву науковці займались науковці лише в розрізі дослідження національної безпеки.

Новизна даного дослідження полягає в тому, що в даній роботі вперше здійснено дослідження ролі органів місцевого самоврядування та громадянського суспільства в реалізації заходів національного спротиву.

В даній роботі приділено увагу :

- обґрунтуванню окремих правових дефініцій, які притаманні даній темі дослідження, та законодавчому регулюванню даних процесів;

- аналізу роботи громад на Рівненщині, порівнянню спротиву в малих та великих громадах країни,на окупованих та звільнених територіях України ;

- шляхам реалізації національного спротиву;

- відповідальності за порушення законодавства з питань національного спротиву.

Мета і завдання дослідження. Метою магістерської роботи є дослідження всіх заходів національного спротиву та встановлення ролі органів місцевого самоврядування в їх реалізації.

Для досягнення зазначеної мети у процесі дослідження було поставлено та вирішено наступні *завдання*:

- дослідити управлінські та правові аспекти участі органів місцевого самоврядування в організації національного спротиву;
- проаналізувати державну політику по організації національного спротиву, які заходи при цьому реалізуються;
- визначити шляхи співпраці громад з громадянським суспільством в частині реалізації національного спротиву ;
- порівняти діяльність органів місцевого самоврядування по організації спротиву в різних регіонах України (окуповані та звільнені, малі та великі громади);
- проаналізувати та підготувати пропозиції по покращенню роботи органів місцевого самоврядування Рівненщини по організації спротиву та реалізації його цілей;
- дослідити практику притягнення до відповідальності за порушення законодавства з питань національного спротиву ;
- визначити нові завдання органам місцевого самоврядування по організації спротиву.

Об'єктом дослідження є діяльність органів місцевого самоврядування по організації та участі в національному спротиві. **Предметом дослідження** є механізми реалізації заходів національного спротиву за участю органів місцевого самоврядування та громадянського суспільства. .

Методи дослідження. У даній роботі застосовувалися загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання: метод порівняльного аналізу , історико-правовий, статистичний метод, аналізу та синтезу.

Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних _____джерел, загальний обсяг дослідження _____аркушів

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ВРУ	Верховна Рада України
ГО	Громадська організація
ГШУ	Генеральний штаб України
ДФТГ	Добровольчі формування територіальних громад
ЗСУ	Збройні сили України
КМУ	Кабінет Міністрів України
Міноборони	Міністерство оборони України
НПА	Нормативно-правовий акт
РНБОУ	Рада національної безпеки та оборони України
Територіальна громада	Територіальна громада
ТрО	Територіальна оборона
НСС	Національні сили спротиву

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ СПРОТИВУ

Ретроспектива руху національного спротиву за участю органів місцевого самоврядування .

Національний спротив як явище (або інакше «**Рух національного спротиву**») включає в себе сукупність дій держави, реалізацію профільних державних програм тощо з тим, щоб громадяни були мотивовані чинити спротив ворогу, якщо виникне така необхідність.

При цьому людей важливо не тільки мотивувати, але й дати їм можливість навчитися основам спротиву.

З 24 лютого 2022 року державне регулювання питань організації національного спротиву вимагає нових підходів. При цьому є важливим приведення у відповідність законодавчої бази , яка регулює діяльність органів місцевого самоврядування, у відповідність до ЗУ «Про основи національного спротиву» (який вступив в силу з 01.01.2022 року).

Для українців Національний спротив не є новим. Традиції Руху Опору, який був створений та реалізовувався на теренах України після першої світової війни та під час другої світової війни проти московії, потрібно використовувати й зараз. Його ефект в тому, що москва чудово пам'ятає його, її заціплює до цього часу від слова Рухівець або Бандерівець. Московити з совєтським минулим та імперськими амбіціями так і не сприйняли за сотні років історії прагнення народу України до волі, свободи, незалежності.

Повномасштабна збройна боротьба з російським агресором за власну незалежність і територіальну цілісність – це найбільше випробування у новітній історії України. Це не тільки війна за незалежність та збереження територіальної цілісності - йде мова про цивілізаційний вибір, про зіткнення двох світів, про боротьбу демократії й тоталітаризму. Росія веде війну не з армією - вона бореться з Українським народом. А народ неможливо перемогти.

Історія відносин українського та російського народів – це війни та визвольні повстання українців.

Українці добровільно брали зброю до рук і ставали на захист своєї Батьківщини:

- на межі IX-X ст. дружини Київської Русі призвели до формування могутнього війська та флоту;
- лицарі Костянтина Острозького (який переміг Москву в першій половині 16 століття);
- гетьмани українського козацтва, найвидатніші діячі української історії - козаки Петро Сагайдачний, Богдан Хмельницький, Іван Виговський та Іван Мазепа.

Історія двадцятого століття також сповнена героїчними сторінками за відновлення незалежності:

- утворена на території УНР Холодноярська республіка (1919–1922) кинула виклик радянській імперській політиці ще у роки громадянської війни,
- визвольний рух Української Повстанської Армії [1].

Набуття Україною незалежності у 1991 році у результаті розпаду СРСР розглядається росіянами як прикре історичне «непорозуміння», яке повинно бути якнайшвидше виправлене, в. путін визначає цей розпад як «найбільшу геополітичну катастрофу XX століття» [2].

За тридцять років незалежності український національний спротив українців сприяв змінам вектору розвитку Української держави:

- Помаранчева революція 2004 року – українці вибороли вільний вибір влади, принесли Україні свободу вибору, демократизацію та громадянські свободи (російський національний лідер сприйняв це як свою особисту поразку);
- Революція Гідності 2013 року – протест проти залежності України від Росії, бажання ліквідації корупційної системи та відкриття можливостей для розвитку країни; прапор холодноярівських повстанців майорів на Євромайдані в Києві як свідчення незламності та волелюбності українського народу;
- у лютому 2014 року Росія перейшла до збройної агресії, окупувала Крим та частини Донецької та Луганської областей; ці події – підняли нову хвилю

національного спротиву українців, загострили питання консолідації української нації як запоруки національної безпеки.

Бойові дії на сході України з проросійськими військовими силами (які маскувалися під «шахтарів») у 2014 році змусили український Генеральний штаб прийняти рішення сформувати у кожній області батальйон територіальної оборони. Дані батальйони були залучені для організації оборони та охорони деяких об'єктів в межах цих областей, активно діяли при зіткненнях із агресором на Сході України. Через нестачу особового складу у збройних силах України частину батальйонів територіальної оборони направили до зони АТО. Під час збройної агресії на сході України добровольчі формування брали участь в оборонних і наступальних операціях. В обороні Донецького аеропорту поряд із спецпризначенцями та бійцями окремих аеромобільних та механізованих бригад, танкової бригади, 57-ї окремої мотопіхотної бригади, 91-го окремого полку, 90-го окремого аеромобільного та 74-го окремого розвідувального батальйонів, бійцями полку Дніпро-1, брали участь і бійці Добровольчого українського корпусу (ДУК), батальйону ОУН та інші [3].

У боях російсько-української війни на сході України 2014-2015 років брали участь майже **сорок** батальйонів територіальної оборони. Сто дев'яносто сім батальйонів територіальної оборони були переформовані в окремі мотопіхотні підрозділи (за результатами роботи). Активний наступ військ РФ на території України вдалося зупинити завдяки спільним зусиллям українців. На захист держави стали Збройні Сили України, Національна гвардія України, добровольчі формування, масовий волонтерський рух.

Пройшовши нелегкий шлях Україна зробила свій вибір на користь демократії: незалежна Україна не брала участі в ролі окупанта у збройних конфліктах на інших територіях – вона тільки захищала себе на протязі всіх історичних періодів. Сьогодні вона захищає усю Європу. При цьому будучи єдиною країною у світі, що добровільно відмовилась від ядерної зброї [4].

З 24 лютого 2022 року добровольцями став увесь Український народ. Масовий вступ українців до лав тероборони у період гострої фази російсько-української

війни - значущий чинник національного спротиву агресору. Мільйони українців зараз одне ціле та одне військо; всі вважають себе воїнами на різних фронтах з

завданням боронити країну. Ця війна об'єднала світ проти Росії, об'єднала Схід і Захід, україномовних і російськомовних, досягнуто консолідації українського народу. Це війна росії проти Західного світу та його цінностей.

Для дослідження ролі органів місцевого самоврядування в організації національного спротиву важливо розкрити зміст основних понять і термінів, що стосуються вищезазначеної теми. Це покращить якість дослідження та унеможливить багаторазове розуміння понять, категорій та термінології.

З 1 січня 2022 року вступив в силу ЗУ «Про основи національного спротиву» який дозволив унормувати Рух опору, реформувати територіальну оборону, систематизувати підготовку громадян до здійснення спротиву (16 липня 2021 року Верховна Рада України прийняла даний закон). Цивільні чинять спротив окупантові в ненасильницький або насильницький спосіб. Вони не будуть побоюватися потрапити під кримінальну статтю вітчизняного законодавства за те, що не будучи військовослужбовцями, зібралися в загін з зброєю.

Понятійний та нормативно-правовий механізм національного спротиву.

Для аналізу законодавства, що регулює окремі сфери національного спротиву необхідно виокремити конкретні нормативно-правові, що представлено у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Нормативно-правові акти, що регулюють окремі ділянки сфери національного спротиву

Нормативно-правий акт	Сфера регулювання
ЗУ «Про основи національного спротиву (16 липня 2021 року Верховна Рада України прийняла даний закон), з	Правове регулювання Руху опору, реформувати територіальну оборону, систематизувати підготовку

01.01.2022 вступив в сил	громадян до здійснення спротиву
ЗУ «Про місцеве самоврядування»	Органи місцевого самоврядування, територіальна оборона
ЗУ «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»	Визначає правовий статус ветеранів війни, забезпечує створення належних умов їх життєзабезпечення
ЗУ «Про національну безпеку»	Визначає і розмежовує повноваження державних органів у сфері національної безпеки та оборони
ЗУ Про військовий обов'язок та військову службу	Правове регулювання між державою і громадянами щодо виконання обов'язку щодо захисту вітчизни, засади проходження військової служби
ЗУ Про оборону України	Встановлює засади оборони, повноваження омс, держави, місцевих державних адміністрацій у сфері оборони України
ЗУ Про збройні сили України	Визначає функції, склад ЗСУ, правові засади організації, діяльності, дислокації керівництва

Програму організації та забезпечення територіальної оборони, призову на строкову військову службу та військово-патріотичного виховання населення на 2022 – 2025 роки (далі – Програма) розроблено на основі реалізації завдань, визначених статтями 14, 15 Закону України «Про оборону України» (зі змінами), Закону України «Про Збройні Сили України», Закону України «Про основи національного спротиву», рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України» введене в дію Указом Президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021, Положення про територіальну оборону України, введеного в дію Указом Президента України від 23.09.2016 № 406/2016, рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» введено в дію Указом Президента України від 14 вересня 2020 року №392/2020, спільна

директива Міноборони України та Генерального штабу ЗСУ від 30 січня 2018 року №Д-322/1/1 «Про проведення організаційних заходів у Збройних Силах України».

Для практичного втілення даного закону наприкінці грудня 2021 року Уряд схвалив 15 підзаконних актів, які спрямовані на реалізацію положень закону щодо загальних питань територіальної оборони держави, діяльності добровольчих формувань, організації руху опору та запровадження правового режиму воєнного стану

Це документи, в яких регулюються питання щодо :

- « підготовки громадян України до нацспротиву,
- порядок застосування членами добровольчих формувань особистої мисливської зброї,
- порядок встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду,
- обмеження свободи пересування громадян, де введено воєнний стан,
- порядок перевірки документів, транспорту, багажу, житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану,
- порядок проведення обов'язкової евакуації окремих категорій населення в разі введення воєнного стану та ін. » [15]/

Серед постанов, ухвалених урядом 29 грудня 2021 року на виконання норм закону:

- « №1442 «Про затвердження Типового положення про штаб зони (району) територіальної оборони»;
- №1443 «Про затвердження Порядку організації та здійснення загальновійськової підготовки громадян України до національного спротиву»;
- №1447 «Про затвердження Порядку організації, забезпечення та проведення підготовки добровольчих формувань територіальних громад до виконання завдань територіальної оборони»;
- №1448 «Про затвердження Порядку застосування членами добровольчих формувань територіальних громад особистої мисливської зброї та набоїв до неї під час виконання завдань територіальної оборони»;

- №1449 «Про затвердження Положення про добровольчі формування територіальних громад»;
- №1450 «Про затвердження Порядку встановлення заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан»;
- №1451 «Про затвердження Порядку відшкодування збитків у зв'язку із затримання, арештом або засудженням незаконними органами чи формуваннями, утвореними на тимчасово окупованих територіях України, або органами чи формуваннями країни, яка здійснює збройну агресію проти України, особам, залученим до конфіденційного співробітництва із Силами спеціальних операцій Збройних сил»;
- №1452 «Про затвердження Порядку надання статусу учасника бойових дій залученим до конфіденційного співробітництва особами, які брали участь у виконанні завдань руху опору на тимчасово окупованій території України, у районі проведення антитерористичної операції, районі здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії або на інших територіях, де в період виконання зазначених завдань велися воєнні (бойові) дії»;
- №1454 «Про внесення змін до Регламенту Кабінету Міністрів України»;
- №1455 «Про затвердження Порядку встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан»;
- №1456 «Про затвердження Порядку перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану»;
- №1457 «Про затвердження Порядку заборони торгівлі зброєю, сильнодіючими хімічними і отруйними речовинами, а також алкогольними напоями та речовинами, виробленими на спиртовій основі, в умовах

правового режиму воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях» [13]

Прикінцеві положення Закону «Про основи національного спротиву» врегульовано прийнятим КМУ рішеннями. 7 листопада 2018 №934 «Про затвердження Порядку проведення обов'язкової евакуації окремих категорій населення в разі введення правового режиму воєнного стану». 8 липня 2020 №573 «Питання запровадження та здійснення деяких заходів правового режиму воєнного стану» - затверджено Порядок здійснення заходів під час запровадження комендантської години та встановлення спеціального режиму світломаскування в окремих місцевостях, де введено воєнний стан.

Також урядом затверджено:

« Положення про рух опору,
Положення про нормоване забезпечення населеннями основними продовольчими і непродовольчими товарами в особливий період,
Порядок регулювання роботи постачальників електронних комунікаційних мереж та послуг, поліграфічних підприємств, видавництв, телерадіоорганізацій, телерадіоцентрів та інших підприємств, установ, організацій і закладів культури та засобів масової інформації під час дії воєнного стану » [3].

У системі нормативно-правових актів та законодавчих документів, що регулюють суспільні відносини у сфері національного спротиву виділено п'ять груп, що зображено на рис. 1.1.

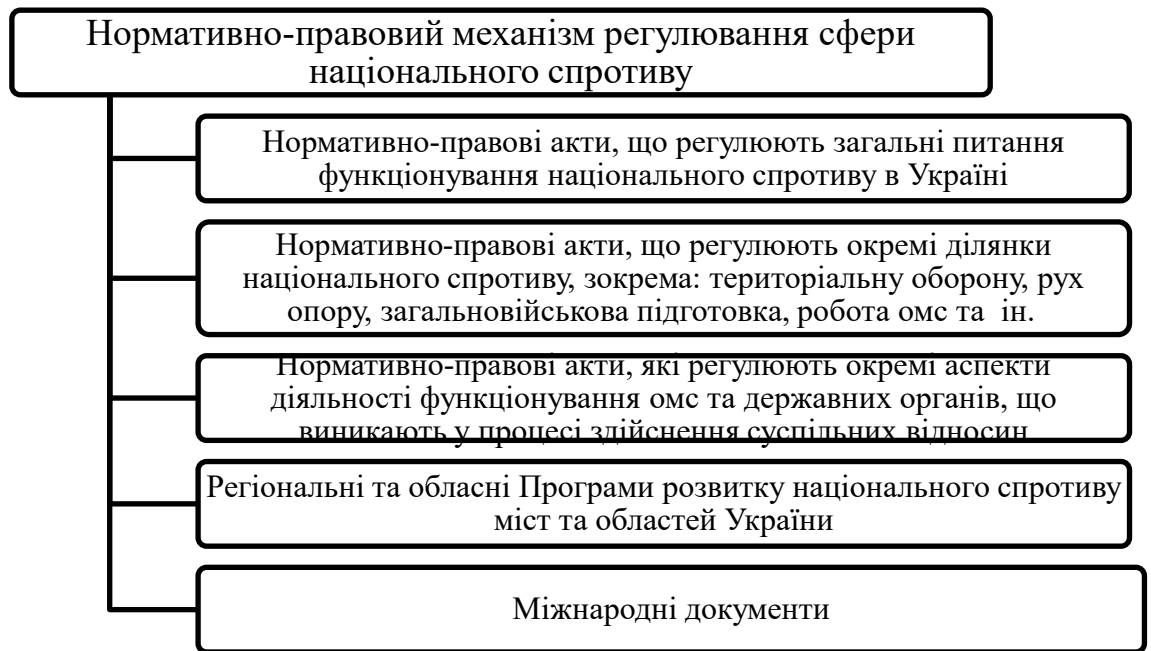

Рис. 1.1. Групи нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини у сфері національного спротиву

Законом визначено: “ завдання територіальної оборони, руху опору і підготовки громадян України до національного спротиву. Встановлено порядок організації, підготовки та ведення територіальної оборони і руху опору:

- У кожній зоні тероборони та у кожному місті, чисельність населення якого перевищує 900 тисяч жителів, мають бути створені бригади тероборони;
 - у кожному районі територіальної оборони та у кожному адміністративному центрі області мають бути створені батальйони тероборони;
 - у зонах територіальної оборони, чисельність населення яких перевищує 2,4 млн жителів, мають бути створені додаткові військові частини (підрозділи) тероборони.
- У складі Сил ТрО 25 бригад, 150 батальйонів, 10 тисяч осіб за штатом мирного часу та 130 тисяч - в особливий період » [12]/

Основу добровольчих формувань територіальних громад складають українці які служили в ЗСУ чи правоохоронних органах. Зараховуватимуть після присяги тих хто не служив. Необхідно пройти медичний, професійний та

психологічний добір, підписати контракт добровольця територіальної оборони. Генерал Юрій Галушкін очолює Сили ТрО ЗСУ з 1 січня 2022 .

Нормативна база регулювання національного спротиву

- Закон України "Про основи національного спротиву";
- Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»;
- Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 69 "Про загальну мобілізацію";
- Типове положення про штаб зони (району) територіальної оборони, затверджене Кабінетом Міністрів України від 29 грудня 2021 року № 1442;
- Порядок організації та здійснення загальновійськової підготовки громадян України до національного спротиву, затверджений Кабінетом Міністрів України від 29 грудня 2021 року № 1443;
- Порядок організації, забезпечення та проведення підготовки добровольчих формувань територіальних громад до виконання завдань територіальної оборони, затверджений Кабінетом Міністрів України від 29 грудня 2021 року № 1447;
- Порядок застосування членами добровольчих формувань територіальних громад особистої мисливської зброї, стрілецької зброї, інших видів озброєння та боєприпасів до них під час виконання завдань територіальної оборони, затверджений Кабінетом Міністрів України від 29 грудня 2021 року № 1448;
- Положення про добровольчі формування територіальних громад, затверджене Кабінетом Міністрів України від 29 грудня 2021 року № 1449;
- Наказ Міністерства оборони України від 07.03.2022 № 84 "Про затвердження форми контракту добровольця територіальної оборони та посвідчення добровольця територіальної оборони" [12].

3 травня 2022 року Верховна Рада України прийняла зміни до Закону України "Про основи національного спротиву". Дозволяється застосування Територіальної оборони ЗС України в районах ведення бойових дій. В таблиці 1.2.

досліджено понятійний апарат національного спротиву в сфері публічного управління.

Таблиця 1.2.

Понятійний апарат національного спротиву у сфері публічного управління

Термін	Визначення термінів
Національний спротив [1]	“ Комплекс заходів, які організовуються та здійснюються з метою сприяння обороні України шляхом максимально широкого залучення громадян України до дій, спрямованих на забезпечення воєнної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності держави, стримування і відсіч агресії та завдання противнику неприйнятних втрат, з огляду на які він буде змушений припинити збройну агресію проти України “ [1] .
Складові національного спротиву	“ Територіальна оборона (ТрО)- провідна роль в організації та виконанні завдань територіальної оборони належить Силам територіальної оборони Збройних Сил України; Рух опору (РО) - Провідна роль в організації, підготовці, підтримці та виконанні завдань руху опору належить Силам спеціальних операцій Збройних Сил України. Керівництво рухом опору здійснює Головнокомандувач Збройних Сил України через Командувача Сил спеціальних операцій Збройних Сил України; Завданнями руху опору є: - формування осередків руху опору та набуття ними відповідних спроможностей; - перешкоджання діям військ (сил) агресора

	(противника); - участь у проведенні спеціальних (розвідувальних, інформаційно-психологічних тощо) операцій; - Участь у підготовці громадян України до руху опору; підготовка населення ” [1]
Доброволець Сил територіальної оборони Збройних Сил України	громадянин України або іноземець чи особа без громадянства, який перебуває в Україні на законних підставах впродовж останніх п'яти років та на добровільній основі зарахований до проходження служби у складі добровольчого формування Сил територіальної оборони Збройних Сил України [2]
Рух опору	система воєнних, інформаційних і спеціальних заходів, організація, планування, підготовка і підтримка яких здійснюється з метою відновлення державного суверенітету і територіальної цілісності під час відсічі збройної агресії проти України [1]
Територіальна оборона складається з декількох складових:	“ <u>військової</u>: включає органи військового управління, військові частини Сил територіальної оборони Збройних Сил України, інші сили і засоби сил безпеки та сил оборони, які залучаються до виконання завдань територіальної оборони; ▷ <u>цивільної</u>: включає державні органи, органи місцевого самоврядування, які залучаються до територіальної оборони; ▷ <u>військово-цивільної</u>: включає штаби зон (районів) територіальної оборони та добровольчі формування територіальних громад, які залучаються до територіальної оборони ” [1]

підготовка громадян України до національного спротиву	сукупність заходів, які здійснюються державними органами та органами місцевого самоврядування з метою формування патріотичної свідомості та стійкої мотивації, набуття ними знань та практичних вмінь, необхідних для захисту України [1].
Завданнями підготовки громадян України до національного спротиву є:	1) сприяння набуттю громадянами України готовності та здатності виконання конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України; 2) військово-патріотичне виховання громадян України; 3) підготовка населення до умов життєдіяльності в районах ведення (воєнних) бойових дій. [1]
зона територіальної оборони	частина сухопутної території України, яка включена до території відповідної військово-сухопутної зони та межі якої збігаються з адміністративними межами Автономної Республіки Крим, області, міст Києва, Севастополя [2]
Метою національного спротиву є	підвищення обороноздатності держави, надання обороні України всеохоплюючого характеру, сприяння забезпеченню готовності громадян України до національного спротиву [2]

Загальне керівництво національним спротивом здійснює Президент України як Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України через Міністра оборони України [2].

Комплектування органів військового управління, військових частин Сил територіальної оборони Збройних Сил України здійснюється:

“ 1) у мирний час - військовослужбовцями за контрактом та за призовом особами офіцерського складу;

2) в особливий період - військовослужбовцями за контрактом, за призовом особами офіцерського складу та територіальним резервом ” [2].

Комплектування добровольчих формувань ТГ здійснюється на добровільній основі відповідно до порядку, затвердженого Кабінетом Міністрів України.

“ Членом добровольчого формування може бути громадянин України віком від 18 років, який проживає на території громади, де діє добровольче формування, пройшов медичний, професійний та психологічний відбір (перевірку) і уклав контракт добровольця територіальної оборони.

До складу добровольчого формування не зараховується особа, яка була раніше засуджена до позбавлення волі за скоєння тяжкого або особливо тяжкого злочину (крім реабілітованої), або має дві і більше судимостей за скоєння умисних злочинів.

Не може бути членом добровольчого формування у період проходження військової служби або служби у військовому резерві Збройних Сил чи інших утворених відповідно до закону військових формуваннях, служби в правоохоронних органах ” [7].

На громадян України зарахованих до складу добровольчих формувань територіальних громад під час участі у підготовці та виконанні завдань територіальної оборони поширюється дія статутів Збройних Сил України [8].

Добровольці Сил територіальної оборони Збройних Сил України визнаються учасниками бойових дій та особами з інвалідністю внаслідок війни [9]. Слід уважно відноситися до питання приналежності особи до ДФТГ та відмежовувати їх від військовослужбовців Збройних Сил України. Зокрема, військових частин Сил територіальної оборони Збройних сил України. Останні є окремим родом сил ЗСУ,

на який покладається організація, підготовка та виконання завдань ТрО. Безпосереднє керівництво ТрО здійснюється Головнокомандувачем ЗСУ через Командувача Сил територіальної оборони.

Люди готові не тільки допомагати нашій армії - а й завдавати шкоди агресору. Таких людей десятки тисяч сотні тисяч. З мотивацією, навичками у військовій справі для противника вони представлятимуть суттєвий фактор стримування. Система національного спротиву – це той інструмент, який допоможе організовано залучити для відсічі агресору волю, енергію, відвагу усього українського суспільства. А саме створення стратегічної переваги.

Керівництво підготовкою громадян України до національного спротиву здійснюється КМУ через відповідні центральні органи виконавчої влади. Завданнями підготовки громадян України до НС є: сприяння набуттю громадянами України готовності та здатності виконання конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України; військово-патріотичне виховання громадян України; підготовка населення до умов життєдіяльності в районах ведення (воєнних) бойових дій.

Підготовка спротиву на національному рівні це велика кількість завдань : від ідеологічної підготовки до підготовки військової. Включно з організацією проведення зборів де опановуватимуть навички з здійснення спротиву. Робота масштабна та по всій країні. Робота, якою мають бути охоплені школярі та доросле цивільне населення.

При цьому не варто зневажати нібито старомодними словами «ідеологія», «пропаганда», «агітація», замінюючи їх сучасним словосполученням «стратегічні комунікації». Патріотизм повинен виховуватись на ідеологічних засадах, а вмінню захистити не тільки самого себе, а й державу в цілому – необхідно навчати.

Надзвичайно важливо не втратити темп, не заспокоїтись на ухваленні Закону. Треба рухатись далі, діючи при цьому правильно, най це й уповільнить трохи процес. «Правильно» означає розробити державні політики в цій сфері саме так, як вони мають розроблятися. Бо вже давно це робиться лише формально.

З початком повномасштабного російського вторгнення на керівництво в громадах покладається відповідальність за забезпечення евакуації, безпеку людей в умовах обстрілів, сірої зони чи окупації.

Реформа децентралізації виправдала себе на практиці. Організація спротиву виконала свої завдання завдяки завершеній реформі омс. Посилення місцевого самоврядування в подальшому забезпечить сильнішу оборону та допомогу армії. Рух національного спротиву включає в себе реалізацію профільних державних програм, сукупність дій держави, тощо з тим, щоб громадяни були мотивовані чинити спротив ворогу якщо виникне така необхідність. При цьому людей важливо не тільки мотивувати, але й дати їм можливість навчитися основам спротиву.

1.3. Реалізація політики національного спротиву.

Стратегічним орієнтиром України у сфері забезпечення національної безпеки є створення достатніх спроможностей для забезпечення власної безпеки та стійкості. Важливе значення для забезпечення національної безпеки України матимуть наступні напрями державної політики:

- підвищення рівня обороноздатності та готовності до реагування на кризові ситуації,
- отримання зовнішніх безпекових гарантій поза межами НАТО,
- розвиток двосторонніх відносин із стратегічними партнерами,
- відновлення економічного та людського розвитку України,
- підвищення ефективності державного управління тощо.

Аналіз локальних війн і збройних конфліктів останнього десятиріччя призвів до формування наступних висновків. Держави активно проводять комплексне застосування за єдиним замислом і планом сил спеціальних операцій,

РОЗДІЛ 3. РОЛЬ ОМС В ПОСИЛЕННІ НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ

3.1. Міжнародний досвід формування національного руху спротиву за участі державних інститутцій та органів місцевого самоврядування

Роками Україна проводила політику демілітаризації та декларувала свою позаблоковість на що отримала відповідь - війна та окуповані території. Лише після цього країна почала переходити на військові рейки.

Україна не єдина країна у світі на яку напала набагато потужніша армія. Цей баланс сил буде важко змінити навіть після перемоги, Росія має більше ресурсів й бюджет, матиме змогу швидко відновитись. В подальшому ми не зможемо отримувати західну зброю й утримати понад 700-тисячну армію.

Вступ до воєнного блоку НАТО є базовою необхідністю захисту, але на це потрібен час. При цьому сам вступ не говорить про те, що армія не потрібна. Московити постійно влаштовують провокації та загрожують країнам альянсу тому мілітаризація суспільства з нами надовго. Будь-яка авторитарна країна не йде в ті країни де немає шансу на успіх. Бо війну виграють на етапі планування. Тому необхідно зробити так, щоб при плануванні наступної війни проти нас росіяни зрозуміли безперспективність цієї ідеї.

Аналіз в даному дослідженні міжнародного досвіду формування національного руху спротиву за участі державних інститутцій та омс надасть можливість сформулювати відповідні рекомендації з врахуванням кращих практик.

Фінська практика. В 1939 СРСР не вважав Фінляндію суверенною державою, прагнучи повернути в "лоно імперії". В результаті війни 1939-1940 років фіни відстояли своє право на незалежність, усвідомлення фінів окремою нацією коштувало Москві понад 150 тисяч вбитих солдатів. В 1945-му питання суверенітету Фінляндії в Кремлі не стояло. Після понад 75 років з моменту Другої світової Фінляндія не забувала про спільний кордон з Росією, не маючи змогу конкурувати в гонитві озброєнь воєнна доктрина країни будувалась на територіальній обороні. Зараз Фінляндії служить 22 000 солдатів. На воєнний час країна може миттєво розгорнути 230 000 армію й загалом має 900 тисяч резервістів. Така підготовка є можливою бо 80% фінів проходять військовий

вишкіл. В країні відстрочки за станом здоров'я немає - (майже) від слова повністю й тим паче через релігійні переконання. Все чоловіче населення вчиться тотальному опору в разі нападу з боку РФ. Скоро Фінляндія буде в НАТО, але вона готувалась до оборони самотійно. На сучасному етапі відбулася переорієнтація на підвищену готовність до загрозової ситуації. Оборона у Фінляндії розроблена таким чином, що у випадку раптового нападу ворога не використовувати військові бази та відповідну інфраструктуру (якими вони користувались у мирний час) Фінськео законодавство: «гарнізони, авіабази, військово-морські бази будуть пустими, а їх військові будуть діяти по всій державі, оскільки у них є мобілізаційні сили і мають зберігати спорядження в потрібних місцях, щоб воно було в безпеці, але, воно має бути доступним під час призову» [12]/

Росія вимагає від нас позаблоковості й демілітаризації, одразу при цих словах з»являється в уяві Швейцарія. Але у світі важко знайти більш мілітаризовану націю ніж швейцарці. Нейтралітет Швейцарія отримала в бою - солдати Вермахту в часи Другої світової називали Швейцарію "дикобразом Європи". Це свідчення того, чому країна майже не брала участь у Другій світовій. Швейцарці готувались до Другої світової від кінця першої. До її початку побудували мережу дотів по всій країні (які залишились і досі) . Одночасно країна мала авіацію й заміновані тунелі, це унеможливило швидку анексію (як у сусідній Австрії) . Коли Люфтваффе мали необережність залітати на територію країни без дозволу швейцарська авіація не раз вступала в бій, Берн демонстрував нацистам та їх союзникам, що країна готова дати відсіч у разі наступу кожної зі сторін. Зараз швейцарська армія - це армія тотального опору, вона досить швидко може розгорнути 200 тисяч солдатів. Солдати армії Швейцарії після проходження служби забирають амуніцію та зброю додому, несуть за неї відповідальність. Служба триває до 50 років, кожен рік ти проходиш щорічні збори, за неявку можна отримати тюремний термін. Якщо ти не громадянин або непридатний до служби - сплачуєш окремий податок на армію, або відпрацьовуєш громадські роботи. В результаті: у Швейцарії майже кожен чоловік має вдома солдатську форму, зброю та інструкцію, знає куди він має з'явитися під час воєнного стану.

При цьому кожен чоловік раз на рік проходить військові збори з навчанням і оновленими даними свого перебування. Кожен громадянин є солдатом - бойовою одиницею, вони проходять бойову підготовку і лише одиниці з них потім ідуть служити до регулярного війська. Якщо раптом на горизонті являється загроза, то за 3 дні кількість війська країни банкірів та сироварів збільшується з 10 тисяч до 1,7 мільйона. Швейцарська модель також має свої відмінності. Там мілітаризоване фактично все суспільство. Їхній позаблоковий статус нейтралітету диктує: «ми ні від кого не сподіваємося на допомогу, але, завжди готові включитися самостійно» [5]/ Швейцарці можуть мобілізуватись одразу. Швейцарія – це живий результат ствердження "хочеш миру – готуйся до війни". Спротив як національна ідея. Країна хоча й не має поруч наразі сусідів штибу РФ, витрачає на свій нейтралітет більше, ніж більшість країн НАТО.

Досвід Естонії: в Естонії протягом двох – чотирьох годин з моменту загрози люди займають наперед встановлені позиції. При цьому не очікують команди зверху, рішення приймаються на рівні низових організацій. Щочетверга у них проводиться День захисту: велика кількість людей займається на полігонах, у тирах, відпрацьовують багато навичок, що можуть знадобитися у воєнний час. В естонських підрозділах ТрО(які називаються «кейсейліти») є загони, які озброєні навіть «джавелінами». Їх ТрО чисельніше більш потужніша ніж регулярна армія. ТрО налічує 20 тисяч осіб, а збройні сили – до 8 тисяч, при цьому, ці ТрО виконують спеціальні завдання саме в громадах. У 2021-му році країна витратила на армію 5,7 мільярда доларів, що більше, ніж Чехія, Словаччина, Угорщина, Румунія, Португалія, Данія чи позаблокова сусідня Австрія. Кожен має розуміти, що напад може повторитись, навіть зараз можуть відкритись нові фронти. Для цього кожен має розуміти свою роль під час нападу й порядок дій підготовка до вторгнення унеможлиблює його.

Тотальна підготовка населення в Україні до військового опору, розуміння основ ненасильницького спротиву дасть росіянам повне розуміння, що наступного разу втрат буде ще більше.

Досвід Ізраїлю: усі чоловіки в Ізраїлі від 19 до 50 років проходять військову альтернативну службу. Мала частина регулярного професійного війська утримує

сучасну піхоту та озброєння, також при цьому забезпечує підготовку значної кількості резервістів, які утримуються за принципом поліцейської системи зберігаючи при собі легке стрілецьке озброєння, боєприпаси та спорядження. В особливий період Ізраїль ефективно утримує 95-98 % особового складу військ саме в резерві.

Досвід Німеччини : Німеччина утримує частину регулярної армії, яка комплектується за змішаним принципом -

за вільним наймом – регулярні війська,

за призовом – війська територіальної оборони, строкова служба в яких становить до 6 місяців,

далі – служба в резерві.

10 відсотків німецьких військ ТрО утримуються на постійній основі (за вільним наймом). Головне завдання військ ТрО Німеччини– підготовка резерву армії, формування бойових частин для сухопутних військ та ведення територіальної оборони.

Досвід США: США утримують велику за чисельністю національну гвардію, що виконує завдання із забезпечення національної безпеки в складі армії яка є фактично організованим резервом Збройних сил США. Комплектується вона військовослужбовцями на добровільній основі, вони проходять мотивовану службу в резерві та можуть бути залучені до дійсної служби за наказом губернатора або військового командування. Національна гвардія наділена правом виконувати завдання із забезпечення безпеки як у військовій так і у цивільній сфері. Згідно із світовим досвідом, країни, які не можуть стримувати агресію сильного противника армією мирного часу, зберігають потужну спроможність активно захищати свій суверенітет (за винятком США). Крім потенціалу регулярних військ також силами (територіальної) оборони. Підготовка такої оборони надає переваги перед іншими способами підготовки держави до оборони. За оцінками експертів, утримання сил ТрО обходиться державі значно дешевше, ніж постійне утримання значної кількості сучасних регулярних військ,: у США – в шість разів, в Данії та ФРН – в десять разів. Швейцарія і Ізраїль утримують армії, які діють за принципом загальної військової повинності.

У передових країнах світу різні підходи до вирішення завдання формування сил та засобів ТрО. При цьому є схожі позиції. ТрО- це складова або навіть головна частина регулярної армії. Утримувати ТрО дешевше ніж регулярні: головне навантаження на їх утримання лягає на державний бюджет, часткове – на місцеві, повна або часткова мобілізація резервів здійснюється в загрозливий час або з оголошенням воєнного стану. До 2014 року багато європейських держав не приділяли значної уваги національній чи ТрО.

Польська практика: В програмі розвитку польської оборони основним вважається навчання та оснащення ТрО. Автори польської моделі розвитку Збройних сил Польщі вважають, що збройні сили повинні бути здатні взаємодіяти та співробітничати з ТрО (яка багато років модернізувалася, у 2008 році була навіть ліквідована) . У 2015 році з'явилася дискусія в Польщі про те, що ТрО мають ґрунтуватися на принципах добровольчого набору. Захист цивільного населення є основним завданням під час миру, конфлікту або війни : по цій моделі ТрО Польщі повинні складатися із солдат-місцевих жителів, які добре знають район, у якому є потреба захисту цивільного населення або подолання наслідків стихійного лиха. У період воєнних станів формується група опору з даних людей. Їх підтримує місцеве населення, робить їх менш уразливими для ворога та зменшує можливість взяти під контроль зону дії. Завданням цих підрозділів територіальної оборони є також забезпечення критичної інфраструктури (зв'язок, транспорт) та взаємодія із третіми суб'єктами. Акценти в роботі на захисті цивільного населення від дестабілізації і дезінформації, на універсальному вихованні молоді для комплектування резервних сил. Підготовка кандидатів для ТрО передбачає вивчення досвіду та їх навичок Мобільні тренінгові команди відповідають за підготовку інспекторів і командирів, які включають також ветеранів спеціальних підрозділів спеціального призначення, спеціалізація тренінгів наступна:

- «зелена тактика» - виконання завдань у мало урбанізованих, лісних, гірських долинах,
- «чорна тактика» – бойові завдання в умовах міста.

Підготовка резервістів здійснюється протягом одного дня на тиждень, двох днів на місяць, 14 або 30 днів на рік. Польща активно почала створювати підрозділи ТрО у 2015 році. Але вже в 2017 році виділила на їх утримання і розбудову 320 млн. доларів США. У 2017 році чисельність особового складу цих загонів сягнула понад 7600 осіб, на кінець 2022 року заплановано їх доукомплектувати – до 50 тисяч осіб. При цьому загальний бюджет збільшити до 900 млн. доларів США. Поляки закуповують джипи, ставлять туди стрілецьке озброєння – це надає можливість підрозділам тероборони виконувати завдання на будь-якій території. Солдати, що раніше не проходили службу, зобов'язані пройти 16-ти денну базову підготовку. Протягом трьох років під час вихідних – проходити навчання за програмою індивідуального та спеціального навчання. В цьому полягають зміни в розбудові ТрО в Польщі. Тільки 10 відсотків особистого складу військ ТрО Польщі складають професійні військові, що перебувають на службі чи в запасі, решту становлять резервісти добровольці. Вони підписують контракт на проходження служби терміном від 2 до 6 років і отримують призначення до конкретної військової частини.

Основним завданням підрозділів ТрО Польщі є ведення бойових дій разом із регулярною армією з метою знищення або зупинення противника. У мирний час вони виконують завдання, пов'язані із захистом цивільного населення від наслідків стихійних лих та протистоянню проведенню спеціальних інформаційних операцій.

Румунська практика : цікавою є і оборонна доктрина Румунії. Добровольчий резерв (частина національних резервних сил) має бути створений із громадян, які на добровольчих засадах погодилися зайняти посади в оборонній організаційній структурі національних органів, відповідальних за національну оборону, безпеку і громадський порядок. У Румунії виокремлюють завдання національних резервних сил за територіальним принципом щодо ТрО в мирний час:

« • пошуково-розшукові місії у випадках надзвичайних ситуацій і природних стихійних лих;

• місії стосовно моніторингу та охорони кордону у співробітництві із спеціалізованими структурами прикордонної поліції;

• забезпечення безпеки військового та цивільного зв'язку;

- розвідувальні місії у важкодоступних районах;
- підтримка громадського порядку і подолання терористичних акцій на територіях відповідальності, так і під час війни;
- забезпечення військових дій оперативних структур;
- блокування груп або ізолювання ворожих сил;
- підтримка руху опору, організація диверсійних заходів;
- протитанкові місії із саморобними вибуховими пристроями;
- ведення війни у міських умовах із регулярним або спеціальним противником;
- участь у військових діях на території розташування у взаємодії із національними силами оборони на напрямках, які піддаються більшим загрозам;
- прикордонний захист в ході військових дій шляхом розширення діяльності прикордонної поліції і підтримка її резервними силами;
- відновлення небоєздатних частин та підрозділів за рахунок існуючих резервів;
- зменшення наслідків, викликаних атаками супротивника в районах відповідальності, оскільки вони можуть діяти своєчасно, ефективно і в них є активний кадровий і волонтерський резерв » [13].

3.2. Вдосконалення законодавства по національному спротиву

ТрО – це система загальнодержавних, воєнних і спеціальних заходів, що здійснюються у мирний час та в особливий період з метою протидії воєнним загрозам, для надання допомоги у захисті населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій. Цей новий інститут оборони України створений з метою протидії лише воєнним загрозам, а не самій агресії противника. Що не зовсім відповідає меті і змісту самого Закону. Також ТрО цим законодавчим актом віднесено лише до складових національного супротиву. Це не є правильним і помилковим підходом до побудови самої системи протидії агресору.

Проце свідчить і виписані в ньому її завдання:

« 1) своєчасне реагування та вжиття необхідних заходів щодо оборони території та захисту населення на визначеній місцевості до моменту розгортання там угруповання військ (сил) або/чи угруповання об'єднаних сил, призначених для ведення воєнних (бойових) дій з відсічі збройної агресії проти України;

2) участь у посиленні охорони та захисті державного кордону;

3) участь у захисті населення, територій, навколишнього природного середовища та майка від надзвичайних ситуацій, ліквідації наслідків ведення воєнних (бойових) дій;

4) участь у підготовці громадян України до національного спротиву;

5) участь у забезпеченні умов для безпечного функціонування органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування та органів військового управління;

6) участь в охороні та обороні важливих об'єктів і комунікацій, інших критично важливих об'єктів інфраструктури, визначених Кабінетом Міністрів України, та об'єктів обласного, районного, сільського, селищного, міського значення, порушення функціонування та виведення з ладу яких становлять загрозу для життєдіяльності населення;

7) забезпечення умов для стратегічного (оперативного) розгортання військ (сил) або їх перегрупування;

8) участь у здійсненні заходів щодо тимчасової заборони або обмеження руху транспортних засобів і пішоходів поблизу та в межах зон/районів надзвичайних ситуацій та/або ведення воєнних (бойових) дій;

9) участь у забезпеченні заходів громадської безпеки і порядку в населених пунктах;

10) участь у запровадженні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану в разі його введення на всій території України або в окремих її місцевостях;

11) участь у боротьбі з диверсійно-розвідувальними силами, іншими збройними формуваннями агресора (противника) та не передбаченими законами України воєнізованими або збройними формуваннями;

12) участь в інформаційних заходах, спрямованих на підвищення рівня обороноздатності держави та на протидію інформаційним операціям агресора (противника) » [12].

Які з них стосуються мирного часу, а які особливого періоду та введення військового стану...

В законі надано роз'яснення змісту таких понять, як:

- “ добровольче формування територіальної громади – це воєнізований підрозділ, сформований на добровільній основі з громадян України, які проживають у межах території відповідної територіальної громади, який призначений для участі у підготовці та виконанні завдань територіальної оборони в межах території відповідної територіальної громади, з чим можна погодитись;

- доброволець Сил територіальної оборони Збройних Сил України – це громадянин України або іноземець чи особа без громадянства, який перебуває в Україні на законних підставах впродовж останніх п'яти років та на добровільній основі зарахований до проходження служби у складі добровольчого формування Сил територіальної оборони Збройних Сил України, з чим можна дискутувати, бо особи, які не проживають на території конкретної громади, не мають там своєї сім'ї та майна позбавлені належної мотивації. Є неприйнятним і протирічить самій ідеї оборони конкретної території факт віднесення так званих сил ТрО до складу ЗСУ ” [1].

Не дивлячись на те, що в Законі чітко зазначено, що « ТрО ґрунтується на принципах територіальності, масовості, мінімального часу на розгортання та приведення підрозділів ТрО у готовність до дій, єдиноначальності, централізації управління та децентралізації і контрольованої автономності застосування сил і засобів територіальної оборони, активності, рішучості та безперервності ведення територіальної оборони, наполегливості у досягненні мети територіальної оборони, узгодженого, спільного застосування сил і засобів, залучених до ведення ТрО, безперервності взаємодії сил і засобів територіальної оборони, всебічного врахування і повного використання моральних та психологічних факторів » [1], всеодно головну роль в здійсненні «національного спротиву» відводиться чомусь регулярним Збройним силам України, до складу яких введено і новостворені ТрО –

Сили територіальної оборони. Якби теж фактично не пов'язані з конкретними територіями, а тим більше – розташованими на них територіальними громадами, що теж є явно помилковим. Попри визначення видів військових підрозділів Сил ТрО (бригади та батальйони) в кожній області, в цьому Законі не вказано, чи залежить це від розташування таких областей поблизу кордонів недружньої агресивної держави-сусіда, від кількості населення конкретної області та розміру її території. Заслуговує на схвалення норма Закону про створення добровольчих формувань територіальних громад з урахуванням саме їх ресурсних та людських можливостей. Загальна кількість та місця розташування добровольчих формувань ТГ визначаються Командуванням Сил ТрО Збройних Сил України за участю відповідних сільських, селищних, міських рад та затверджуються Головнокомандувачем ЗСУ. Положення про добровольчі формування ТГ затверджується КМУ. Діяльність добровольчих формувань ТГ здійснюється під безпосереднім керівництвом і контролем командира військової частини Сил ТрО за територіальним принципом, що є цілком логічним і прийнятним. Командуванням Сил ТрО ЗСУ разом з ОМС, які розташовані в межах території відповідної зони ТрО, розробляється та затверджується єдина символіка для всіх добровольчих формувань ТГ, що функціонують у межах території відповідної зони територіальної оборони. Щодо порядку комплектування добровольчих формувань у даному законі зазначено наступне: «Комплектування добровольчих формувань територіальних громад здійснюється на добровільній основі відповідно до порядку, затвердженого КМУ. До складу ДФ ТГ зараховуються громадяни України, які відповідають вимогам, встановленим Положенням про добровольчі формування ТГ, пройшли медичний, професійний та психологічний відбір і підписали контракт добровольця ТрО. На громадян України, зарахованих до складу ТГ, під час участі у підготовці та виконанні завдань територіальної оборони поширюється дія статутів ЗСУ. До складу добровольчих формувань територіальних громад не може бути зарахована особа, яка була раніше засуджена до позбавлення волі за вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, крім реабілітованої, або має дві і більше судимостей за вчинення умисних злочинів. Облік громадян України, які уклали контракт добровольця територіальної оборони, здійснюється територіальними

центрами комплектування та соціальної підтримки. Основу добровольчих формувань територіальних громад повинні складати громадяни України, які пройшли військову службу у ЗСУ та/або службу в інших військових формуваннях та правоохоронних органах. Громадяни України, які не проходили військову службу у Збройних Силах України та/або службу в інших військових формуваннях та правоохоронних органах, зараховуються до складу добровольчих формувань територіальних громад лише після складення ними присяги добровольця територіальної оборони. Саме КМУ затверджує Положення про добровольчі формування територіальних громад та визначає Порядок організації, забезпечення та проведення підготовки добровольчих формувань до відповідних завдань тероборони. Сільські, селищні, міські (та їх голови) районні та обласні ради повинні сприяти створенню добровольчих формувань територіальних громад, але, всеодно, це начебто лише з метою підготовки та виконання завдань національного спротиву в мирний час та особливий період, хоча теж незрозуміло, кому і чому саме потрібно протистояти у мирний час. Територіальну оборону України в межах сухопутної території організовують Командувач Сил ТрО ЗСУ, командування сил спеціальних операцій ЗСУ, інші органи військового командування ЗСУ. ТрО в межах конкретної відповідної зони (району) організовують відповідні штаби та керівники таких зон ТрО. Тобто, і ці норми не конкретизують такий розподіл повноважень в залежності від мирного часу чи особливого періоду, але до початку агресії, та вже після нападу противника і введення воєнного стану » [4]. Про формальне трактування самого поняття ТрО та її не постійний статус (тобто, відсутність в мирний час свідчить і ст. 19 наведеного вище Закону, де чітко зазначено, що: «Розгортання ТрО на всій території України або в окремих її місцевостях здійснюється з урахуванням розвитку суспільно-політичної обстановки у військово-сухопутних зонах та зонах (районах) ТрО або воєнно-політичної обстановки навколо України для своєчасного реагування та вжиття необхідних заходів щодо захисту незалежності і територіальної цілісності України та усунення загроз національній безпеці України у воєнній сфері »[2]. Підставою для розгортання ТрО є введення в дію зведеного плану ТрО України або планів ТрО в окремих її місцевостях. Рішення про введення в дію Зведеного плану ТрО

України або планів ТрО в окремих її місцевостях приймається Радою національної безпеки і оборони України за поданням Головнокомандувача ЗСУ. Таке рішення РНБО вводиться в дію Указом Президента України. Потрібно при вдосконаленні законодавства звернути увагу, що «Зведений план ТрО України» не передбачений в Конституції України; по-друге, він разом із «планом ТрО окремих її місцевостях» може бути скасованим за закінченням строку, на який їх було введено, за умови усунення загрози національній безпеці України у воєнній сфері та стабілізації обстановки. Все зводиться до тимчасовості існування ТрО, що є відверто помилковим підходом законодавців, не розумінням мети призначення даного механізму по захисту нашої держави від реальної загрози і самого нападу з боку агресивного сусіда. В Законі не конкретно визначено норм щодо володіння добровольчими формуваннями ТГ зброєю. Спочатку мова йде про надання добровольцям права використовувати під час здійснення покладених на них функцій тільки мисливську зброю. В той час як в ст. 22 мова вже йде і про їх право зберігати та застосовувати під час виконання завдань територіальної оборони і стрілецької зброї, інших видів озброєння та боєприпасів до них у порядку, визначеному КМУ. Про неоднозначність цих норм свідчить і норма про забезпечення ДФ ТГ індивідуальною штатною зброєю та боєприпасами до неї з ЗСУ за рішенням Головнокомандувача ЗСУ. Позитивним в Законі є і те, що на членів ДФ ТГ під час їх участі у заходах підготовки та виконання ними завдань ТрО поширюються гарантії соціального і правового захисту, передбачені Законом України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей». Додатковим свідченням неузгодженості в законодавстві є також визначення «територіальної оборони», віднесеної в Прикінцевих та Перехідних положеннях даного Закону, Сил ТрО саме до ЗСУ. ТрО в даному Законі визнається як одна із складових «національного супротиву», разом із Рухом опору та підготовкою громадян України до національного супротиву. Причому найбільшу увагу чомусь таки приділяється саме «руху опору», а не ТрО. Саме поняття «національний супротив» ніколи до цього не використовувалося в національному законодавстві. На відміну від поняття «територіальна оборона», яка повинна діяти і в мирний час. Національний супротив – тільки у військовий. Він

передбачає його здійснення лише на окупованій, хоча і тимчасово, території України та території, яка захоплена агресором під час збройної агресії проти України. Підготовка громадян України до «національного супротиву» не може бути самостійною складовою цього нового поняття. В її основу покладено загальновійськове підґрунтя, що організовується органами влади за територіально-зональним принципом і нічим не відрізняється від складових підготовки держави до оборони в мирний час, що вже було передбачено Законом України «Про оборону України», більше відноситься до поняття територіальної оборони. Недостатньо в Законі «Про основи національного спротиву» виписано правовий статус «добровольчих формувань». Не зрозуміло: воно є збройним, воєнізованим чи військовим формуванням, адже його члени мають право мати не лише мисливську, а і індивідуальну стрілецьку зброю. По цій причині добровольчі формування не можуть відноситися однозначно до чисто цивільної складової ТрО, так як мають організаційну структуру і військового стану: єдиноначальність, підпорядкованість та дисципліну, в них має проводитись військова, підготовка, що вже є ознакою воєнізованого формування, а наявність у її бійців вогнепальної зброї у воєнний час однозначно відносить їх до збройних формувань. Не зовсім зрозумілим є правовий статус добровольця, який підписав контракт «добровольця територіальної оборони». Це має бути цивільна особа якій надається право на використання як мисливської зброї так і індивідуальної штатної зброї у складі добровольчого формування і яка має періодично проходити навчання та збори в цьому добровольчому формуванні. З настанням режиму воєнного стану або початку бойових дій має прибути до цього добровольчого формування для подальшого проходження служби по захисту своєї території. Правовий статус добровольця добровольчих формувань ТрО не достатньо врегульований. У цьому випадку служба добровольця дещо нагадує службу резервіста ЗСУ та інших військових формувань. Потрібно було прирівняти осіб, які виявляють бажання проходити в подальшому службу в добровольчому формуванні ТрО до статусу резервіста військових формувань Сил ТрО. Це дозволить не лише правильно визначити правовий статус такої особи і уникнути плутанини з іншими добровольцями (адже контракт із ЗСУ та іншими військовими формуваннями

також укладається добровільно). Це врегулює порядок проходження служби добровольця як резервіста та допоможе правильно встановити правовий та соціальний захист таких осіб відповідно до статусу резервістів військових формувань, призваних на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори, також членів їх сімей, гарантованих чинними законодавчими актами встановлених п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» та Главою V Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу»). Занадто бюрократизованим виглядає процес призначення командирів добровольчих формувань територіальних громад, що здійснюється Командувачем Сил ТрО ЗСУ за поданням командира військової частини Сил ТрО ЗСУ, за погодженням з органом місцевого самоврядування, на території якого функціонуватиме таке добровольче формування, і ще проходять обов'язкову спеціальну перевірку в Службі безпеки України і Національній поліції України у порядку, визначеному законодавством України. Вказані заходи є своєрідним запобіжником проти призначення недостатньо вмотивованих та непатріотично налаштованих громадян командирами добровольчих формувань. Однак такий процес призначення командира добровольчого формування може бути надто тривалим. Необхідно розглянути можливість передачі повноважень щодо підбору і призначення командирів добровольчих формувань ТрО на нижчі рівні керівної ланки – керівників бригад чи навіть батальйонів Сил ТрО, які і будуть здійснювати координацію діяльності цих формувань. Викликає занепокоєння надання ОМС повноважень впливати на призначення командирів добровольчих підрозділів ТГ. У разі обрання на місцевих виборах до органів місцевого самоврядування осіб, дії і політичні погляди яких дають підстави для припущення про їх «симпатії» до країни-агресора, запропоновані повноваження ОМС щодо впливу на призначення командирів добровольчих формувань можуть містити потенційну загрозу національній безпеці. Необхідно віднести до переліку повноважень Командування Сил ТрО «визначати напрямки підготовки та затверджувати відповідні програми підготовки добровольчих формувань територіальних громад та організовувати їх реалізацію». ДФ ТрО мають координуватись командуванням ТрО. Дані зауваження повинні бути враховані при опрацюванні майбутніх змін до діючого Закону

України «Про основи національного спротиву». При визначенні поняття, хто має право стати добровольцем Сил ТрО, до таких осіб віднесено і іноземців та осіб без громадянстві. В той час як в інших нормах цього ж Закону це відкидається. До складу добровольчих формувань ТГ можуть входити лише громадяни України. Не чітко визначено момент з якого можна розпочати ведення руху опору. На тих територіях, які вже тимчасово окуповані чи захоплені ворогом, чи тільки на тих, які будуть окуповані після вступу цього Закону в дію (принцип дії закону в часі). «Територіальний резерв» - такого виду військової служби відповідним законодавством також не передбачено. Після кількох місяців повномасштабного вторгнення російських військ на територію України, народними депутатами різних фракцій було нашвидкуруч підготовлено законопроект, проголосований більшістю ВР України, «Про внесення змін до Закону України «Про основи національного спротиву», щодо надання можливості територіальній обороні виконувати завдання і у регіонах ведення воєнних (бонових) дій. ТрО тепер має своєчасно реагувати та вживати необхідні заходи щодо оборони територій і захисту населення на визначеній території не тільки до «моменту розгортання там угруповання військ, призначених для ведення бойових дій з відсічі збройної агресії», а і після. Надання цим законодавчим актом можливості виконання завдань ТрО ДФ на всій території України, рішення про що приймається Головнокомандувачем ЗСУ, фактично перетворило підрозділи ТрО, в тому числі і добровольчі, у регулярні частини ЗСУ, чим підривається основна мотивація участі добровольців саме в захисті свого населеного пункту, своєї домівки та своєї сім'ї, від нападу противника. Про те ж саме нещодавно написав і нині діючий цивільний Міністр оборони України О.Резніков на своїй сторінці у Фейсбук: «сили ТрО є новим видом Збройних сил України». Це є великою помилкою. Чому? Тому що перешкоджатиме самій ідеї найскорішого масового залучення населення конкретних територій України, до дій, спрямованих на забезпечення суверенітету і територіальної цілісності нашої держави. Розробка містами України планів підготовки до національного спротиву.

3.3. Розробка ефективних форм національного спротиву в діяльності органів місцевого самоврядування

При розробці стратегій ТГ та планів по їх виконанню обов'язково має враховуватись національні особливості територій та регіонів, практики, які напрацьовані з громадянами міжнародними партнерами для позиціонування та просування громади, виконання завдань по навчанню довійськовій та домедичній допомозі всім громадянам регіону, поширення інформації про інтеграцію внутрішньо переміщених осіб в інші регіони, виконання завдань регіональної територіальної оборони, впровадження державної та регіональної стратегії національного спротиву. Врахування та впровадження даних завдань омс надасть можливість зміцнити обороноздатність, залучити громадян до участі в процесах формування спротиву як у військовий так і у мирний час, підвищити рівень громадянської активності мешканців. Індивідуальна участь кожного громадянина в процесі спротиву дозволить посилити роль громадянського суспільства в даних процесах, виховати налаштувати підготувати мешканців базуючись на кращих світових практиках спротиву, відновити історичну пам'ять та позбуватись радянщини в поведінці та світосприйнятті українців.

Київський міжнародний інститут соціології провів дослідження стосовно того ким вважають себе Українці в плані ідентичності. При цьому надали змогу обрати одну з запропонованих відповідей. Понад 84% опитаних обрали ідентичність - громадянин України; 3% побачили її в приналежності до певної нації чи етносу. Небагато охочих вважають себе громадянами Європи, світу або підкреслюють регіональну ідентичність. Зовсім мало тих, хто все ще пов'язує себе з колишнім СРСР (і на диво такі ще є).

Дослідженням Київського міжнародного інституту соціології у 2022 року (жовтень листопад) на замовлення Програми Ради Європи «Децентралізація і реформа публічної адміністрації в Україні», у співпраці з Міністерством розвитку громад та територій України, координації з Міністерством з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України [4] встановлено на рис. 3.1. та 3.2 наступне.

Рис.3.1. За яких умов громадяни готові повернутися додому

Що, на Вашу думку, в першу чергу має зробити місцева влада для ВПО у Вашій громаді? Оберіть до 3-х відповідей.

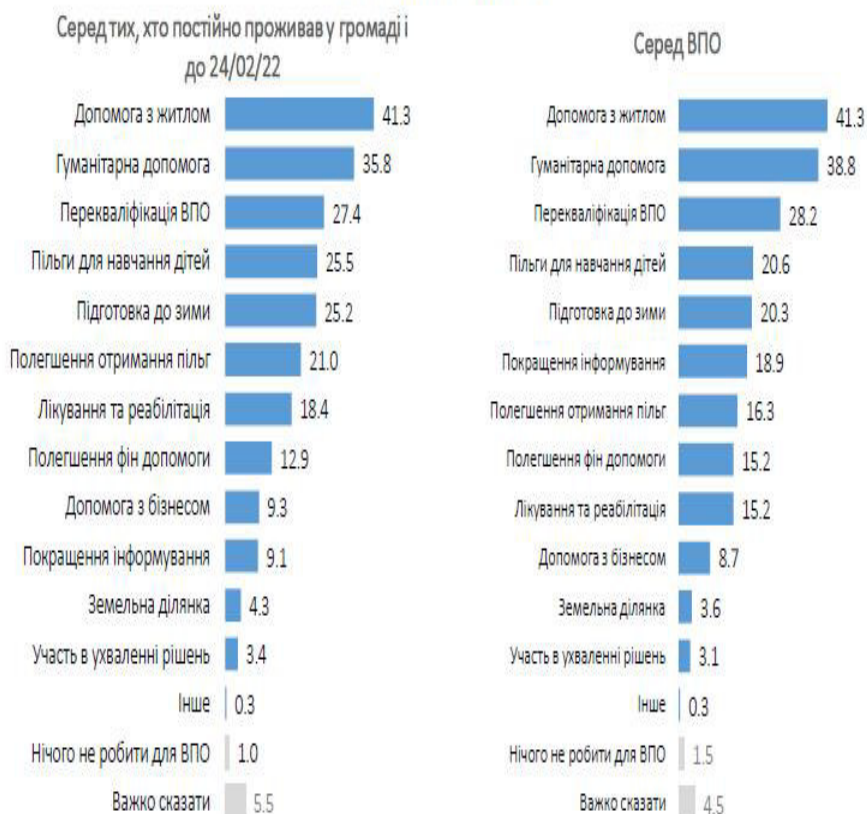

Рис.3.2. Яка допомога повинна надаватись впо в тг

Аналіз даного дослідження свідчить про наступне.

1. Про неспроможність російських наративів про національний радикалізм українського суспільства. Український "фашизм". Приналежність до певної нації чи етносу більшість українців як певний привілей не сприймає.

2. Ці дані мають охолодити голови тих вітчизняних ідеологів, хто досі використовує тезу про так званий "титультний етнос" (європейські дослідники націй і націоналізму такого словосполучення не мають) і вимагають поваги винятково до нього.

Вибір більшості означає наступне. Сучасною українською ідентичністю є громадянська нація. Не політична, а як правильно формулюють науковці КМІС - саме громадянська. Така нація за відомим формулюванням Гобсбаума є «спільнотою людей, які домовилися жити в одній незалежній державі» [7]. Тобто це розуміння ідентичності близьке до розуміння нації яка визначена старою Європою-Британією, Францією, Німеччиною тощо. Популярне ж у певної частини українців розуміння нації, як обраної Богом пасіонарної меншості, яка "веде і спрямовує" сіру масу несвідомого народу до високої мети - є даниною ідеям, які давно канули в лету.

Нинішня війна загострила в українців розуміння такої самодостатньої цінності як власна незалежна держава. Як приналежність до неї через громадянство. Усвідомлення того, що суперечності й протиріччя - регіональні культурні мовні, політичні і геополітичні є ніщо на тлі небезпеки втрати держави.

Новий вектор національно-патріотичного виховання. Війна ще більше згуртувала українців. Розбудила в них приспані патріотичні почуття. В непростому процесі національно-патріотичного виховання на почуття не варто покладатись. Якими стануть наші діти завтра - залежить, що вкладемо в їхні голови і душі сьогодні.

Сьогодні потрібні нові підходи до національно-патріотичного виховання молоді, військової підготовки юнаків і дівчат. *Для цього координаційні ради при органах місцевого самоврядування* повинні стати платформою, яка поєднає зусилля представників влади та громадських організацій у виховному процесі.

Молодь не просто має бути обізнаною в темі боротьби України за незалежність, знати наших національних героїв. Вона має володіти навичками, що будуть допомагати у складних життєвих ситуаціях під час війни та при захисті своєї країни. Нам прийшло багато пережитків минулого у спадок. Відкинути все зайве та спільно знайти той шлях до душ і сердець юних українців. Це допоможе виховати їх справжніми патріотами. Це завдання наставників, які повинні тісно співпрацювати з омс. За час війни діти та молодь навчились багато чого. Волонтерити, плести маскувальні сітки, долучатись до благодійних акцій, упорядковувати території населених пунктів, своєю творчістю висловлювати

підтримку воїнам... Такі чуттєві знання стали безцінними. Вони не просто допомагають виживати у складні часи, а гуртують молодь. Допомагають кожному зрозуміти, що означає бути патріотом і громадянином своєї країни.

Розробка та реалізація оновлених програм національного спротиву та національно-патріотичного виховання в громадах є необхідністю в омс. . Громади зараз функціонують в умовах в яких ніколи не працювали. Щоб перемогти вижити ОМС необхідно сфокусуватися на своїй роботі і робити її добре. Всі дії в сфері національного спротиву та оборонної роботи ОМС та ТГ мають бути узгоджені з представниками військової частини Сил територіальної оборони ЗСУ. З місцевого бюджету можна фінансувати заходи з підготовки добровольчих формувань, при цьому придбання зброї та боєприпасів може здійснюватися в загальній системі забезпечення ЗСУ виключно за кошти державного бюджету. Громадам необхідно дотримуватися чинного законодавства та фінансової дисципліни: для використання будь-яких ресурсів має бути підтвердження цільового використання коштів і підстава. В громаді має бути прийнята місцева цільова програма щоб виділяти гроші на заходи з ТрО з прописаними відповідними цілями та завданнями. Саме цей документ є підставою для розробки відповідної бюджетної програми. Передача транспорту для потреб ДФ може здійснюватися за рішенням ОМС на умовах безоплатної передачі або на умовах примусового відчуження за рішенням військового командування з погодженням з виконкомом місцевої ради. Якщо експлуатація службового транспорту неможлива з певних причин бюджетні установи можуть передати пальне для воєнних потреб. Безоплатна передача паливно-мастильних матеріалів в умовах воєнного стану повинна відбуватися за визначенням потреби в пальному в листі-зверненні за ініціативою військового командування. Громади можуть стимулювати захисників та підтримати їх родини. Відповідні заходи також необхідно прописувати в місцевій цільовій програмі соціального спрямування.

Аналіз зарубіжного досвіду по національному спротиву та дослідження результатів стратегічного розвитку регіонів надав можливість запропонувати нові завдання органам місцевого самоврядування по організації спротиву, а саме: врахування при підготовці стратегій розвитку та планів їх виконання враховувати високий фактор оцінки ідентичності громадянами в т.ч. регіональної, в програмах розвитку національного спротиву в громадах прописувати фінансові механізми передачі коштів та майна ТрО, стимулювання захисників та підтримання їх родин. Вдосконалити програми національно-патріотичного виховання та контролю відповідних рад в громадах за їх виконанням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України. Законодавство України. Верховна Рада України.
URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 09.09.2022).
2. Закон України «Про національний спротив»
 1. Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 27, ст.385. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>.
 2. Закон України «Про Збройні Сили України». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 9, ст.108. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text>.
 3. Закон України «Про національну безпеку України». Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 31, ст.241. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.
 4. Закон України «Про оборону України». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 9, ст.106. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>.
 5. Закон України «Про правовий режим воєнного стану». Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 28, ст.250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
 6. Закон України «Про розвідку». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/912-20#Text>.
 7. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
 8. Майстренко О.В. Попередження колізій в сфері нормотворення як один із напрямів діяльності міністерства юстиції України. Міністерство юстиції України. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_7473.
 9. Постанова Кабінету Міністрів України від 22 липня 2020 р. № 636 «Про затвердження Порядку розроблення плану оборони України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/636-2020-%D0%BF#Text>.
 10. Саганюк Ф., Романов І., Соловей О. (2009). Проблеми розвитку Воєнної організації держави. Воєнна безпека. Політичний менеджмент №6. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/sahaniuk_problemy.pdf.
 11. Указ Президента України №392/2020 Про рішення РНБОУ від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>.
 12. Учайкін Г.М. Петиція №22/000040-еп. Законодавчо затвердити право громадян України на захист. 29 серпня 2015. Електронні петиції: Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/services/Petition/Index/2019?page=2&tact=1>.

13. Янюк С. (2019). Досвід зарубіжних країн у застосуванні механізмів державного регулювання територіальної оборони. Національна академія державного управління при Президентові України. URL: [http://dridu.dp.ua/zbirnik_dums/2019/2019_04\(43\)/15.pdf](http://dridu.dp.ua/zbirnik_dums/2019/2019_04(43)/15.pdf).